

*future bachelors of economic and financial specialties for professional foreign language study as the main factor of mastering professional competence.*

**Key words:** *self education, methodology, finance, bachelor, foreign language, problem education, professional competency.*

УДК 371. 811.161

**Л. В. Рускуліс**

Миколаївський національний  
університет імені В. О. Сухомлинського

## **ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

*У статті розглядаються шляхи впровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів інформаційних засобів, що ґрунтуються на новітній мікропроцесорній техніці, а також інформаційної продукції та педагогічних технологій, які базуються на цих засобах; урахування новітніх інформаційних технологій для створення нових можливостей передачі знань, їх сприйняття та всебічний розвиток особистості; роль комп'ютерного навчання, мультимедійних навчальних засобів і презентацій у підготовці молоді до життя в інформатизованому суспільстві; застосування Інтернет-проектів, що спрямовані підвищувати рівень мовленнєвих навичок майбутніх учителів української мови.*

**Ключові слова:** *інформаційні засоби, інформаційні технології навчання, комп'ютерне навчання, мультимедія, засоби Internet, інформаційна культура студентів, презентація.*

**Постановка проблеми.** На сучасному етапі соціальних і технологічних перетворень однією з вимог до всіх учасників навчального процесу у вищих навчальних закладах є готовність майбутнього фахівця до використання інформаційних технологій, комп'ютеризованих систем у навчанні та професійній діяльності. Виокремлюють три рівні такої готовності: власний рівень володіння комп'ютеризованими технологіями, уміння безпосередньо використовувати їх у професійній діяльності, уміння підвищувати свій фаховий рівень за допомогою засобів Internet. Важливим елементом цієї готовності є не лише теоретична підготовка з певної галузі знань, а й практичні вміння викладача організувати та провести навчальне заняття за дистанційною формою навчання; підготувати навчальне заняття за дистанційною формою навчання; створити власний електронний посібник із конкретної дисципліни; запровадити освітній Web-сайт із метою поглиблення власної наукової та викладацької компетентності інтелекту [9, 198].

**Аналіз актуальних досліджень.** Питання впровадження в навчальний процес вишів новітніх інформаційних технологій досліджували у своїх працях С. Вітвицька, Н. Волкова, И. Захарова, В. Лозова, В. Луценко, Т. Савчук, В. Скороходов, Т. Туркот, О. Шевчук, С. Шевчук, М. Фіцула та інші.

**Мета статті:** з'ясувати місце та значення новітніх інформаційних, комп'ютерних і мультимедійних засобів навчання у процесі підготовки майбутнього вчителя української мови.

**Виклад основного матеріалу.** Одним із пріоритетних напрямів реформування освіти в Україні є її інформатизація. У широкому розумінні – це комплекс соціально-педагогічних перетворень, пов'язаних із насиченням освітніх систем інформаційною продукцією, засобами й технологіями, у вузькому – впровадження в заклади системи освіти інформаційних засобів, що ґрунтуються на мікропроцесорній техніці, а також інформаційної продукції та педагогічних технологій, які базуються на цих засобах.

*Інформатизація* (лат. *informatio* – пояснення, викладення) є одним із головних напрямів сучасної науково-технічної революції, на якому ґрунтується перехід від індустріального етапу розвитку суспільства до інформаційного. Це процес перебудови життя суспільства на основі використання достовірного, вичерпного і своєчасного знання в усіх суспільно значущих видах діяльності. Інформатизація охоплює три взаємопов'язані процеси: а) *медіатизацію* (лат. *mediatus* – посередник) – удосконалення засобів збирання, збереження й поширення інформації; б) *комп'ютеризацію* – удосконалення засобів пошуку та оброблення інформації; в) *інтелектуалізацію* – розвиток здібностей, сприйняття і продукування інформації, тобто підвищення інтелектуального потенціалу суспільства, в т.ч. використання засобів штучного інтелекту [9, 191].

Як зазначає М. Фіцула, інформатизація вищої школи передбачає: оперативне оновлення навчальної інформації у зв'язку з розвитком науки, техніки, культури; отримання оперативної інформації про індивідуальні особливості кожного студента, що уможливорює диференційований підхід до організації їх навчання й виховання; освоєння адекватних науковому змісту навчання й індивідуальним особливостям студентів способів донесення навчальної інформації; отримання інформації про результативність педагогічного процесу, що дасть змогу оперативно вносити в нього необхідні корективи.

Усе це сприяє вдосконаленню інформаційної культури студентів, здійсненню рівневої та профільної диференціації навчально-виховного процесу з метою розвитку нахилів і здібностей студентів, задоволення їхніх запитів і потреб, розкриття творчого потенціалу; удосконалення управління освітою; підвищенню ефективності наукових досліджень інтелекту [9, 192].

Розширення сфери застосування електронно-обчислювальних машин та їх периферійного обладнання, на думку Н. Волкової, зумовило появу поняття «нова інформаційна технологія».

*Інформаційні технології навчання* – предметно і комунікативно спрямоване навчальне середовище, включене в навчальну діяльність, у якій комп'ютер є засобом аналізу змісту об'єктів, організації навчальної взаємодії, реалізації адекватних структури та змісту діяльності форм контролю [2, 308]; сукупність знань про способи й засоби роботи з інформаційними ресурсами, спосіб і засіб збору, опрацювання та передання інформації для отримання нових відомостей про об'єкт, що вивчається; педагогічна технологія, що використовує спеціальні способи, програмні й технічні засоби (кіно, аудіо- і відеозасоби, програмні та технічні засоби, комп'ютери, телекомунікаційні мережі) для роботи з інформацією. Відтак, нові інформаційні технології слід розуміти як додаток інформаційних технологій для створення нових можливостей передачі знань (діяльність викладача), сприйняття знань (діяльність студента), та всебічний розвиток особистості, яка навчається в ході навчально-виховного процесу [3, 22].

*Нові інформаційні технології* (НІТ) дають змогу подолати суперечності між розвитком знань і можливостями та масштабами їх використання. Відтак вони є засобом перетворення знань на інформаційний ресурс суспільства і засобом реалізації соціальних технологій, перетворення їх на соціально-інформаційні.

До засобів НІТ належать: *апаратні засоби*: комп'ютер, програмні засоби (операційні системи, редактори, інформаційно-пошукові системи, локальні та глобальні навчальні комп'ютерні системи, демонстраційне обладнання, електронні підручники, бази даних); *програмно-методичні засоби*: навчальні, контролюючі, імітаційно-моделювальні, інструментальні програмно-педагогічні, програмно-методичні комплекси; *навчально-методичні засоби*: посібники, нормативно-технічна документація, організаційно-інструктивні матеріали тощо [2, 308].

І. Захарова підкреслює, що використання засобів НІТ сприяє підвищенню ефективності навчання, яке досягається завдяки високим зображувальним можливостям; збільшенню кількості інформації; моделюванню спільної діяльності студента та викладача на будь-якому етапі навчання; гнучкості управління навчальною діяльністю на основі широкого варіювання «поля самостійності», індивідуалізації навчання. Упровадження засобів НІТ змінює співвідношення різних організаційних форм навчальної діяльності: збільшується частка самостійної, індивідуальної та групової роботи; розширюється обсяг практичних і лабораторних робіт, насамперед, пошукового й дослідницького характеру тощо [3, 308–309].

За допомогою комп'ютерних НІТ можливим є:

- організувати різноманітні телеконференції, на яких демонструються спільні дослідницькі роботи студентів, викладачів, наукових і навчальних шкіл;
- організувати оперативну консультаційну допомогу широкому загалу тих, хто навчається;
- упровадити й організувати систему дистанційного навчання;
- оперативно обмінюватися інформацією, ідеями, планами з проблем, що цікавлять учасників спільних проектів, питаннями, темами, тим самим розширюючи свій кругозір, підвищуючи свій культурний рівень;
- формувати у партнерів (учнів, студентів, викладачів) комунікативні навички, культуру спілкування, вміння вести дискусію, аргументовано доводити власну точку зору та вміти слухати й поважати партнера;
- формувати навички дослідницької діяльності, моделюючи роботу лабораторії, майстерні;
- формувати вміння здобувати інформацію з різних джерел, обробляючи її за допомогою сучасних комп'ютерних технологій, зберігати та передавати її на далекі відстані;
- створювати справжнє мовне середовище в умовах спільних міжнародних телекомунікаційних проектів, телеконференцій [6, 159–160].

Як наголошує В. Лозова, **комп'ютерне навчання** у вузькому значенні передбачає застосування комп'ютера як засобу навчання, а в широкому – застосування комп'ютера в навчальному процесі з різною метою (комп'ютеризація навчання).

Основна мета такого навчання – підготувати молодь до життя в інформатизованому суспільстві, підвищити ефективність навчання шляхом упровадження засобів інформатизації [4, 181].

І. Захарова підкреслює, що за умови використання комп'ютерів у навчальному процесі викладач перетворюється з носія готових знань і способів роботи на керівника, посередника й помічника студентів у процесі спільної творчої роботи; втрачає «монополію на знання», бо студенти мають доступ до банків знань, відповідних експертних систем, можуть самостійно отримувати інформацію. Незмінною залишається роль викладача щодо визначення цілей, змісту навчання й виховання, особистого прикладу, використання методів переконання [3, 307].

Комп'ютерне навчання розглядають у контексті інформаційних технологій навчання, часто ототожнюючи поняття «технології комп'ютерного

навчання» і «нові інформаційні технології навчання» (НІТН), «електронно-комунікативні системи, засоби і технології навчання» (ЕКСЗТН).

*Комп'ютерні технології* можуть здійснюватися в таких трьох варіантах: технологія як «проникнення» (застосування комп'ютерного навчання з окремих тем розділів); як основна (застосування під час вивчення базових тем); як монотехнологія (коли весь процес навчання, діагностика, управління, моніторинг проводяться за допомогою комп'ютера [1, 197]).

В. Лозова у своїх дослідженнях виділяє наступні напрями комп'ютеризації: вивчення комп'ютера як електронної обчислювальної машини для забезпечення комп'ютерної грамотності студента (з цією метою у ВНЗ вводяться спеціальні курси); оволодіння способами використання комп'ютера в навчальній діяльності, тобто технологією комп'ютерного навчання, що включає розробки навчаючих програм, що можуть бути: навчаючими, тренувальними, контролюючими, імітаційними, моделюючими, ігровими) [4, 180–180].

Комп'ютерне навчання має велике значення у процесі підготовки майбутнього вчителя української мови, зокрема:

1. Вносить значні зміни в пізнавальну діяльність студента, який звільняється від шаблонної, рутинної розумової діяльності, переключаючи її на машину. Студент має можливість самостійно отримати необхідну інформацію, в тому числі й ту, яка відноситься до способів вирішення самостійно поставлених студентом конкретних завдань;

2. Сприяє створенню сприятливого для навчання психічного клімату, оскільки студент позбавляється страху допустити помилку, усвідомлюючи, що комп'ютер її виправить, і це не викличе негативної реакції викладача. Студент отримує можливість побачити результати своїх дій, що спонукає до рефлексій;

3. Дає можливість залучати студентів до дослідницької роботи, розвивати творче ставлення до пізнання природи, суспільства, світу;

4. Дозволяє будувати навчання в режимі діалогу, в процесі якого відбувається засвоєння певної інформації, обговорення правильності конкретних самостійних дій студента, стратегії пошуків розв'язання навчальних задач, планування дій, прийомів, самоконтролю тощо;

5. Забезпечує індивідуалізацію навчання, дає можливість керувати самостійною пізнавальною діяльністю;

6. Розвиває навички алгоритмізації вирішення навчальних задач, формуючи на цій основі логічне мислення;

7. Вносить суттєві зміни у використання методів навчання, оскільки забезпечує наочне уявлення змісту матеріалу, діалогізацію навчального процесу, самостійний доступ до необхідної інформації, використання різних видів ігор, застосування евристичних засобів під час визначення стратегії вирішення задач, інтеграції навчальних предметів, здійснення самоконтролю тощо [4, 182–183].

Як підкреслює М. Фіцула, серед важливих компонентів комп'ютеризації навчання є розроблення програмного забезпечення. Програми, що використовуються у вищих навчальних закладах, поділяються на: *навчальні* (скеровують навчання з огляду на наявні знання й індивідуальні здібності студентів, а також сприяють пошуку й засвоєнню нової інформації); *діагностичні* (тестові) (призначені для діагностування, перевірки, оцінювання знань, умінь, здібностей); *тренувальні* (розраховані на повторення та закріплення пройденого навчального матеріалу); *бази даних* (сховища інформації з різних галузей знань, у яких за допомогою запитів із різних галузей знань знаходять необхідні відомості); *імітаційні* (представляють певний аспект реальності за допомогою параметрів для вивчення його основних структурних чи функціональних характеристик); *моделюючі* (відображають основні елементи і типи функцій, моделюють певну реальність); *програми типу «мікросвіт»* (подібні до імітаційно-моделюючих, однак не відображають реальності, а створюють віртуальне навчальне середовище); *інструментальні програмні засоби* (забезпечують виконання конкретних операцій, тобто оброблення тексту, складання таблиць, редагування інформації інтелекту [9, 193–194].

Електронні носії, на думку Т. Туркот, під час навчання мають такі переваги: полісенсорність, тобто вплив на різноманітні почуття людини; мультимедіальність, або можливість апаратного та програмного поєднання чи злиття в одному пристрої багатьох функцій і засобів інформацій (медій); інтерактивність, або здатність до машинного діалогу в системі «людина – комп'ютер», що забезпечує студентові суб'єктивне відчуття успішності; симуляційність, або можливість імітації дійсних явищ, процесів чи дій пристроїв; комунікативність, або здатність до забезпечення зворотного зв'язку за допомогою мережі візуального звукового чи символічного зв'язку з іншою особою (з іншим комп'ютером або устаткуванням); віртуалізація, або здатність до творення уявного світу, який називають віртуальною або кіберпросторовою дійсністю [8, 252-253].

*Презентація* (лат. *praesentatio* – показувати, представляти) – представлення перед аудиторією чогось нового, раніше невідомого або

маловідомого. Важливою характеристикою презентації є одночасне використання тексту й зображення. Навчальна презентація має на меті ознайомити студентів, слухачів з курсом, сформулювати в них позитивну мотивацію, зацікавити, переконати, показавши важливість навчальної програми в опануванні спеціальності та для успішної практичної діяльності [10, 53].

Невід'ємною складовою презентації є використання поряд із текстом зображення, яке може бути статистичним (графіки, таблиці, схеми, малюнки, фотографії) або динамічним (відеоматеріали).

Логіка викладу змісту презентації може бути побудована за декількома методами: індуктивний (послідовне викладення матеріалу шляхом від конкретних фактів та прикладів до абстрагування та узагальнення); дедуктивний (кроковий, ступеневий рух думки від загальної тези до виведення наслідків, конкретизації на прикладах); метод спірального викладення (увага зосереджується на одній центральній проблемі, або ідеї, викладач постійно повертається до неї, але вже на більш високому рівні, щоб збагатити основну ідею новими фактами); метод контрасту (полягає у протиставленні різних підходів, позицій, концепцій щодо однієї і тієї самої проблеми); асоціативний (логічне викладення доповнюється розгортанням ідеї у формі уявного ланцюга поєднаних образів); хронологічний (показ послідовності подій або процесів, їх розгортання у просторі й часі) [10, 57–59].

На думку Т. Савчук, презентації мають такі переваги:

1. Дають змогу викладачеві зацікавити студентську аудиторію предметом – заняття стають більш емоційними;

2. Можуть створюватися не тільки для показу на великому екрані для студентської групи в аудиторії, але також можуть використовуватися для індивідуального перегляду на комп'ютері;

3. Можуть використовуватися як для занять із безпосередньою участю викладача, так і без його участі (під час виконання самостійної роботи, передбаченої навчальною програмою дисципліни);

4. Маневрування під час добору потрібної послідовності відображення навчальної інформації;

5. Презентації легко тиражуються та розповсюджуються [7, 261].

*Мультимедія* (лат. *multum* – багато, лат. *medius* – середній) – це інформаційний продукт, що містить колекції зображень, текстів і даних, які супроводжуються звуком, відео, анімацією та іншими візуальними ефектами, включає інтерактивний інтерфейс та інші механізми управління [10, 99].

Ефективність навчання за допомогою мультимедійних навчальних засобів залежить від якості навчальних програм. Зазвичай виділяють три типи комп'ютерних навчальних програм: комп'ютерні навчальні програми одноцільового призначення або контролюючі та моделюючі програмно-педагогічні засоби; інформаційно-пошукові довідкові програмні системи (бази даних, бази знань); навчальні програмні системи (автоматизовані навчальні системи, експертні навчальні системи, електронні підручники, інтелектуальні навчальні системи [10, 100].

Останнім часом популярності набувають *Інтернет-проекти*, що дозволяють підвищувати рівень мовленнєвих навичок студентів через те, що останні вчаться отримувати значний осяг інформації. Існують два види проектів: *www-проекти* та *E-mail-проекти*. Планування, проведення й результати суттєво відрізняються між собою, оскільки *www-проекти* спрямовані на розвиток умінь знаходити інформацію в Інтернеті та презентувати результати власного пошуку, а *E-mail-проекти* підвищують рівень писемної комунікації. У цілому ж проект – це цільовий акт діяльності, в основі якого лежать інтереси того, хто навчається.

В. Луценко зауважує, що технологія створення проектів допомагає вирішувати низку освітніх цілей: усвідомити необхідність отримання знань; навчити здобувати ці знання самостійно, вміти застосовувати їх для вирішення нових пізнавальних і практичних завдань; сприяти формуванню комунікативних навичок студента; прищепити вміння користуватися дослідницькими прийомами [5, 450].

На думку І. Захарової, розроблення якісного програмного забезпечення повинно відповідати таким вимогам: створення *Internet-бібліотеки*, де б наочно представлялася структурована інформація; навчально-методична робота викладача повинна вийти на новий рівень за рахунок створення у співпраці з іншими викладачами лінгвістичних, психолого-педагогічних та інформаційних технологій навчальних матеріалів нового покоління, що пропонуються в електронній бібліотеці; студенти повинні мати чітке уявлення про те, що потрібно для отримання якісної освіти саме від них; той, хто навчається, стає не тільки «отримувачем», але й «розповсюджувачем» знань, оскільки якісна освіта передбачає в нього можливість та потребу у формуванні за результатами пізнавальної діяльності власного індивідуального освітнього простору, який може бути реалізований у вигляді електронних ресурсів на основі сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій; розробка чітких і єдиних критеріїв оцінки знань для всіх викладачів із дисципліни, що вивчається [3, 14–16].



Програмне забезпечення, що пропонується у процесі викладання курсів мовознавчих та психолого-педагогічних дисциплін на філологічних факультетах вишів, на нашу думку, повинно ґрунтуватися на таких засадах: 1) відповідати робочій і навчальній програмам із дисципліни; 2) керуватися принципом наступності й перспективності вивчення дисципліни; 3) урахувати недостатність рівня комп'ютерної грамотності викладачів і студентів.

**Висновки.** Отже, для підвищення ефективності супроводу навчання студентів, майбутніх учителів української мови, можна використовувати: електронні методичні вказівки; тестові контролюючі завдання; електронну аудіовізуальну наочність.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Вітвицька С. С. Практикум з педагогіки вищої школи : навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – С. 197.
2. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. / Наталія Павлівна Волкова. – К. : Академвидав, 2007. – 308 с.
3. Захарова И. Г. Информационные технологии а образовании : учеб. пособие для студ. учеб. заведений / Ирина Гелиевна Захарова. – М. : Издательский центр «Академия», 2005. – С. 22.
4. Лекції з педагогіки вищої школи : навчальний посібник / за ред. В. І. Лозової. – Харків : «ОВС», 2006. – 181 с.
5. Луценко В. І. Використання комп'ютерних і мультимедійних технологій у процесі вивчення студентами-іноземцями української мови / В. І. Луценко // Педагогічні науки : збірник наукових праць. – Херсон, 2005. – Вип. XXXIX. – С. 450.
6. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров. - М. : «Академия», 1999. – С. 159–160.
7. Савчук Т. С. Використання інформаційних та комп'ютерних технологій в навчальному процесі / Т. С. Савчук // Збірник матеріалів Республіканської науково-практичної Інтернет-конференції «Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ». – Вінниця, 12–18 квітня 2010 р. – К. : Видавництво «Кондор», 2010. – С. 261.
8. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Тетяна Іванівна Туркот. – К. : Кондор, 2001. – С. 252–253.
9. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / Фіцула Михайло Миколайович. – К. : «Академвидав», 2006. – С. 198.
10. Шевчук С. П. Інтерактивні технології підготовки менеджерів. Навчальний посібник / С. П. Шевчук, В. А. Скороходов, О. С. Шевчук. – К. : «Видавничий дім «Професіонал», 2009. – С. 53.

#### РЕЗЮМЕ

**Л. В. Рускулис.** Использование информационных технологий в системе подготовки будущего учителя украинского языка.

*В статье рассматриваются пути внедрения в учебный процесс высших учебных заведений информационных средств, основанных на новейшей микропроцессорной технике, а также информационной продукции и педагогических*

*технологий, базирующихся на этих средствах; учитываются новейшие информационные технологии для создания новых возможностей передачи знаний, их восприятие и всестороннее развитие личности, роль компьютерного обучения, мультимедийных учебных средств и презентаций в подготовке молодежи к жизни в информатизированном обществе, применение Интернет-проектов, направленных на повышение уровня речевых навыков будущих учителей украинского языка.*

**Ключевые слова:** *информационные средства, информационные технологии обучения, компьютерное обучение, мультимедиа, средства Internet, информационная культура студентов, презентация.*

#### **SUMMARY**

**L. Ruskulis.** The use of information technologies in the system of preparation of future teachers of Ukrainian language.

*The article discusses the ways of the introduction in the learning process in higher educational institutions of information tools based on the latest microprocessor technology, and informational products and pedagogical techniques which are based on these tools, and provide quick upgrade of educational information in connection with the development of science, technology, culture and receive timely information about the individual characteristics of each student, future teacher of Ukrainian language, which allows to use a differentiated approach to their training and education, development of adequate scientific training content and individual characteristics of students-philologists: ways to deliver educational information, information on the effectiveness of the pedagogical process, which will allow them quickly make the necessary adjustments; taking into account the latest informational technology allowing to overcome the contradiction between the development of knowledge and capabilities and scope of their use to create new opportunities to transfer knowledge, perceptions and most comprehensive personal development, ways to improve training, which is achieved due to high graphic capabilities of educational information technologies, increasing amounts of information, modeling the joint activities of students and teachers at any stage of training, flexibility, management training activities on a wide variation of «field independence» individualization of instruction; the role of computer-based training, multimedia teaching aids and materials in preparing young people for life in informational society, the use of Internet projects that are aimed at increasing the level of speech skills of future teachers of Ukrainian language on the Philological Faculty of universities; analyzes the types of software (educational, diagnostic, training, database, simulation, modeling, application of the «micro» software tools); features of use along with the text, an image that can be statistical or dynamic; determined the benefits of electronic media (polisensority, interactivity, symulativity, communication, virtualization), pays attention to the methods of presentation (inductive, deductive, method of presentation of the spiral, the method of contrast, associative, chronological); examines the principles on which shall be based software in teaching courses of linguistic, psychological and pedagogical disciplines on the Philological Faculty of the universities.*

**Key words:** *media, information technology of training, computer training, multimedia, tools of Internet, information culture of students, presentation.*